

מדור השפה העברית

ההפיכה הריאקציונית בעיראק

מחבר: אמיל תומא.
תאריך פרסום: 15 בפברואר 1963.
מקור: עיתון קול העם.
תמלול/קידוד/הגהה: גל י.

בזמן האחרון ציפו משקיפים פוליטיים להפיכה כלשהי בעיראק ואחדים אף ניבאו, מה תהיה מגמתה.

הניחושים והנבואות היו מבוססים על שני גורמי-יסוד אובייקטיביים – המזימות האימפריאליסטיות החוזרות ונשנות, בייחוד מצד האימפריאליסטים האמריקאיים, וכן משטרו הבלתי-דמוקרטי והרודני של קאסם שהיה חממה אידיאלית להרפתקנים מכל הסוגים.

בראשית היתה מהפכה עממית

משטרו של קאסם החל מאבד את הקשר עם ההמונים כשנה לאחר מהפכת 14 ביולי 1958. ב-14 ביולי התחוללה מהפכה עממית, שנשענה על חזית רחבה של הכוחות הלאומיים, שהיו אז פעילים בעיראק. בחזית זו השתתפו הקומוניסטים, הדמוקראטים וכן מפלגות הבורגנות הלאומית, ועלה בידה להגשים תמורות סוציאליות, שהרפורמה האגררית היתה העיקרית ביניהן.

בראשית צעדיו העניק משטרו של קאסם חירויות דמוקרטיות. הפועלים והאיכרים התארגנו ונאבקו על דרישותיהם הכלכליות והפוליטיות. העתונות הייתה חיפשית ולכל הכוחות הפוליטיים ניתנה זכות ביטוי.

המיעוט הלאומי הכורדי שדוכא בזמן המשטר המלוכני הפרו-אימפריאליסטי, קיבל בברכה את מהפכת ה-14 ביולי והיסודות הדמוקראטיים שבתוכו שיתפו פעולה עם שלטונות המהפכה.

הבקיעים הראשונים בחזית הלאומית בעיראק הופיעו עם נסיונות תומכי-נאצר לגרור את עיראק אל אחדות אורגאנית בלתי-מסוייגת עם הרפובליקה הערבית המאוחדת.

הבורגנות הלאומית העיראקית וכן הקומוניסטים והדמוקראטים התנגדו למגמה זו והציעו תוכנית משלהם ליצירת פדראציה בין קע"ם ועיראק. שתהיה מבוססת על כיבוד החירויות הדמוקרטיות – דבר שאינו קיים בקע"ם.

במארס 1959 ניסו חסידי-נאצר לבצע הפיכה במוסול שנקראה "מרד שוואף". אולם הם נחלו תבוסה, דוכאו, ירדו למחתרת וציפו להזדמנות הבאה.

אובדן הקשר עם ההמונים

הבורגנות הלאומית, שבינתיים הספיקה לבצר את עמדותיה, נתקפה בסוף 1959 ובתחילת 1960 פחד מפני הכוחות העממיים והתחילה לבצע תהליך של מהפכה-שכנגד. אנשים מתקדמים מכל החוגים דוכא, נרדפו על צווארם ונאסרו. הוטל איסור על העתונות המתקדמת. הארגונים ההמוניים הדמוקראטיים – האיגודים המקצועיים, אירגוני איכרים ופדראציות הנוער והנשים – רוקנו מתוכנם המתקדם או שנאסרו כליל.

במרוצת הזמן נערכו בחירות מזויפות באיגודים המקצועיים ובארגוני האיכרים, ועל ארגונים מעמדיים אלה נכפתה הנהגה ריאקציונית הדשה.

תהליך נגד-מהפכני זה הלך והעמיק ושלטונו של קאסם היה לרודני-משטרתי, שנתמך ע"י ריכוז כוחות ריאקציוניים של יסודות פיאודאליים ופרו-אימפריאליסטיים.

עובדה בעלת-משמעות היא שבזמן הגברת התהליך הריאקציוני שוחררו הסוכנים הפרו-אימפריאליסטיים, שנידונו לתקופות-מאסר שונות ואף למיתה (הדוגמה הבולטת ביותר היא פאדל אל ג'אמאלי, שר החוץ של נורי סעיד). בד-בבד התמלאו בתי-הסוהר ע"י קומוניסטים, עסקנים איגודיים-מקצועיים, פעילים באיגודי האיכרים ופאטריוטים אחרים. נוכח הגברת השפעתה של הריאקציה הלך והבשיל מרד הכורדים. המשטר הרודני הבלתי-דמוקראטי, שדיכא את הפועלים והאיכרים, נקט במדיניות של דיכוי-לאומי כלפי הכורדים.

המטרות שהציבה לעצמה מהפכת ה-14 ביולי 1958 נבגדו. הדפורמה האגרארית שהיתה פרי-מאבק האיכרים ומעמד-הפועלים בהנהגת הקומוניסטים היתה למטרת התקפותיהם החריפות של הפיאודאליים והשלטונות נסוגו אין זה מקרה, שבעוד שבשנה הראשונה למהפכה הפקיעה הממשלה 5.6 מיליון דונאם ואילו בשנים שלאחר-מכן היא הפקיעה 5.2 מיליון דונאם בלבד. יחד עם זאת נהגה הממשלה באדישות, כאשר פיאודאליים נישלו איכרים מחלקות אדמה שלהם ואף עודדה אותם להתנפל ולעתים גם לרצוח את מנהיגי האיכרים והאיגודים המקצועיים. למעשה, היה רצח קומוניסטים ודמוקראטים לחלק בלתי-נפרד של החיים הפוליטיים בארץ זו.

במרכזי התעשייה ובערים גורשו פעילי האיגודים המקצועיים מממקומות עבודתם והופעלו אמצעי-לחץ על פועלים ששבתו למען שיפור תנאיהם.

עם העלייה ביוקר המחיה הורעו תנאי-החיים של הפועלים והאיכרים, של האינטלקטואלים והזעיר-בורגנות. במדיניות החוץ, אם-כי הממשלה נקטה מדיניות כללית של נייטרליות ואי-הזדהות, היא גילתה חוסר-עקיבות במאבק נגד האימפריאליזם והיססה לבצע פעולות מכריעות נגד מונופולי-הנפט המערביים הפועלים בעיראק.

אשר לחוק שקבע, כי לא יינתנו זכויות נפט בשטחים שלא נוצלו עד כה, הרי הוא לא פתר את הבעיה באופן יסודי, מכיוון שלא נגע ברווחים העצומים של מונופולי-הנפט. אולם

באופן טבעי היה יחסם של מונופולי הנפט לחוק זה שלילי. הם רצו לשמור על שליטתם הכלכלית המוחלטת בעיראק.

בידוד

בתנאים אלה היתה הדיקטטורה של קאסם מבודדת בעיראק ואיבדה את בסיסה ההמוני.

לא רק שהאחדות הלאומית הופרה ע"י "מרד שוואף" הנאצרי (שנתמך גם ע"י האימפריאליסטים). אלא שמיטב הכוחות הלאומיים, שהיו יכולים להגן על עצמאות הרפובליקה, נרדפו ונמצאו במצב קשה מאוד – מצב שמנע מהם בפועל לסכל את המזימות האימפריאליסטיות.

אף על פי שהדיקטטורה של קאסם היתה אנטי-קומוניסטית, רצו האימפריאליסטים במשטר שיהיה ריאקציוני עוד יותר. האימפריאליסטים האמריקאיים רצו בשלטון, שיהיה נכון יותר לשרת את האינטרסים שלהם, בניגוד לאלה של בריטניה.

הסטרטגיה והטאקטיקה של המפלגה הקומוניסטית

המפלגה הקומוניסטית העיראקית הבינה, כי התנאים האובייקטיביים לא היו בשלים להמרת משטרו של קאסם ע"י משטר דמוקראטי ועממי, היא ידעה היטב, כי לו הציבה מטרה מעין זו, היה זה לתועלתם של האימפריאליסטים מחוץ ושל הכוחות הריאקציוניים מבית. המפלגה הקומוניסטית העיראקית דרשה לשוב לדרך ה-14 ביולי 1958:

במדיניות החוץ תבעו הקומוניסטים העיראקיים להגשים מדיניות אנטי-אימפריאליסטית עקיבה ולוחמת, הדיפת המזימות וההתערבויות האימפריאליסטיות.

הקומוניסטים העיראקיים הדגישו את חשיבות ביצור הידידות עם המחנה הסוציאליסטי ובייחוד עם ברית-המועצות.

במדיניות הפנים גרסו הקומוניסטים העיראקיים פתרון דמוקראטי ובדרכי שלום של השאלה הכורדית. שיכיר בזכויות הלאומיות של הכורדים. במיוחד תבעו הם להעניק לכורדים ממשל עצמי במסגרת עיראק עצמאית, דמוקראטית ומאוחדת. הקומוניסטים העיראקיים גינו את מדיניות הדיכוי-הלאומי. כפועל-יוצא של יהס שוביני-לאומני של הבורגנות והשיטות הרודניות, דרך זו פגעה בעניין עצמאות עיראק, הנתונה לאיומים אימפריאליסטיים.

על אף הטרור המשטרתי הדיקטטטורי, ניהלו הקומוניסטים מאבק-גבורה למען המטרות הנ"ל.

בגיליון אוקטובר 1962 של העיתון המחתרתי הקומוניסטי "טאריק אל שעב" (נתיב העם), ניתנה סקירה תמציתית של הפעילות הקומוניסטית בזמן האחרון. פעילות זו היתה רבה ומגוונת. למעלה מ-120 אלף איש חתמו על עצומה בדרישה לפתרון דמוקראטי

ובדרכי-שלום של השאלה הכורדית. באל-סלמאנייה התקיימה שביתה שנמשכה 3 ימים, נגד התנפלויות-הדמים על המוני העם ובזכות הדרישה לפתרון שלום של הבעיה הכורדית. בבצרה יצאו 8000 פועלים במחאה נגד מדיניות הדיכוי, באל-נאצריה יצאו משלחות איכרים ותבעו את זכויותיהם, נשים דרשו לשפר את תנאי-חייהן ואלפים מחו נגד יוקר המחיה. קרבות מעמדיים אלה הם דוגמאות מעטות שלוקטו מגליון אחד של "טריק אל שעב". הרושם הכללי היה, שהולכת וגואה התנועה העממית, שנדרשה לבצר את עצמאות עיראק ואת הדמוקרטיה.

ההפיכה הנוכחית

ובכן, ההפיכה הצבאית שמיגרה את המשטר הרודני של קאסם פרצה דווקא בתקופה זו של מאבק עממי גובר.

אולם מטרת ההפיכה לא היתה לחסל את מגמות הריאקציה והמהפכה-שכנגד של ממשלת-קאסם, אלא להקים שלטון עוד יותר ריאקציוני, עוד יותר אנטי-עממי. למעשה, ההפיכה באה לחסום את הדרך בפני כל התקדמות מצד הכוחות העממיים ולמנוע פל שינוי דמוקרטי במשטרו של קאסם, הן במדיניות-החוץ והן במדיניות הפנים.

הדגש שמבצעי ההפיכה שמים על הסיסמאות האנטי-קומוניסטיות, טבח הדמים שהם ערכו (ללא תקדים בארצות-ערב) נגד הקומוניסטים, עסקנים איגודים-מקצועיים ודמוקרטים, מסמלים את אופייה ותוכנה של ההפיכה הצבאית.

העובדה שערב הסעודית וירדן הזדרזו מאד להכיר בשלטון זה שידיזו מגואלות בדם; הסיפוק של ואשינגטון ולונדון וההשלמה של האימפריאליסטים, כל אלו מעידים על אופיה הריאקציוני של ההפיכה.

ניטיב להבין את תנובתם של האימפריאליסטים והריאקציונרים הערביים להפיכה בעיראק, אם נזכור כיצד, הגיבו ערב הסעודית. ירדן, ארה"ב ובריטניה למהפכה הרפובליקאית בתימן. עד עצם היום הזה משתדלים החוגים הריאקציוניים בסעודיה ובירדן – הנתמכים ע"י האימפריאליסטים האמריקאיים והבריטיים – למגר את הרפובליקה התימנית החדשה באמצעות התערבות צבאית. האמריקאים אף ערכו תמרונים משותפים עם הסעודיים, כדי להפחיד את התימנים. אין כל ספק שההפיכה הנוכחית זכתה מלכתחילה לתמיכתם של האימפריאליסטים האמריקאיים, גם האימפריאליסטים הבריטיים קיבלו אותה בברכה, הם הודיעו בנימה של סיפוק עצמי, כי הנפט ממשיך לזרום דרך קו-הנפט ומגיע לחופי הים התיכון.

מי הם מבצעי ההפיכה ומהם סיכוייהם?

מהעובדות הידועות עד כה לומדים אנו, כי בביצוע ההפיכה המגואלת בדם חברו יחד נאצריסטים, אנשי מפלגת הבע'ת וקבוצות ריאקציוניות אנטי-קומוניסטיות אחרות.

עובדה זו הניעה משקיפים פוליטיים להסיק, כי קאהיר וואשינגטון, הן שעמדו מאחורי הקשר.

אם-כי באופן אובייקטיבי אנשי-נאצר והסוכנים הפרו-אימפריאליסטים שיתפו פעולה בהפיכה זו, יש להבדיל בין שני כוחות אלה, אם-כי הנאצריסטים מנהלים "פלירט" עם האימפריאליזם האמריקאי, הרי הם מייצגים ביסודו של דבר את הבורגנות הלאומית על אופייה הכפול. הבורגנות הלאומית מתנגשת עם האימפריאליזם והיא נאבקת בו אולם בעת ובעונה אחת היא גם מתפשרת עמו. הבורגנות הלאומית פוסחת על שתי הסעיפים ומקום-הימצאה תלוי בעוצמת הכוחות העממיים, בעיראק היא נוטה כיום יותר להתפשרות עם האימפריאליזם.

הכת הצבאית, שעלתה עכשיו לשלטון בעיראק, בה קיימת תנועה עממית לוחמת, תתפשר לפי כל הסימנים עם האימפריאליזם, למרות כל הצהרותיה בזכות הנייטרליות.

כמובן, שיעבור עוד זמן-מה עד שיתבהרו העניינים ויתברר קיטוב הכוחות השונים בתוך הכת השולטת.

תהיינה ההתפתחויות בתוך הכת השלטת כאשר תהיינה, העובדה הקובעת היא, שהכוחות העממיים יגבירו את מאבקם והכת הצבאית לא תוכל בסופו של דבר לעמוד מול הזרם הגואה.

איש לא יוכל לנבא, כמה זמן תישאר בשלטון הכת הזו, אולם משקיפים פוליטיים, הבקיאים במצב בעיראק, אינם מטילים ספק בסופו הבלתי-נמנע של המשטר הרצחני הזה.